

MECMUA

ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

BAHAR 2018 YIL: 3, SAYI: 5, s. 77-84

YÜKLEME TARİHİ: 27.04.2018 YAYIN TARİHİ: 02.07.2018

İbrahim İŞBİLİR*

ES-SEYYİD EL-HAC MUHAMMED ŞÜKRİ İBN AHMED 'ATÂ'NIN MÜNTEHABÂT-I MESNEVÎ'Sİ

Öz

Türk edebiyatında çok mühim ve özel bir yere sahip Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin dünyaca ünlü eseri olan *Mesnevî*'nin tarih boyunca manzum ve mensur olmak üzere birçok defa başta Türkçe olmak üzere çeşitli dillerde tercüme ve şerhleri yapılmıştır. Günümüzde de bu çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmaların devam etmesi *Mesnevî*'yi her anlamda daha iyi kavramamıza vesile olmaktadır. Çeşitli hacimlerde pek çok şerhi yapılmış olan bu eser, Türk edebiyatında çok şerhi yapılmış bir eser olma unvanına da sahiptir. *Mesnevî*, muhtevası açısından hem edebiyat alanına hem de toplum hayatına yön veren eserlerden biridir. Diğer bir ifadeyle de bilgi verip eğiten en nadide eserlerin başında gelmektedir. Biz de bu çalışmada Yüksek Lisans tezi olarak çalıştığımız Es-Seyyid el-Hac Muhammed Şükrî İbn Ahmed 'Atâ'nın "*Müntehabât-ı Mesnevî*" adlı eserini tanıtacağız. Çalışmamızda öncelikle şarih hakkında bilgi verdikten sonra şerhin şekil ve içerik yönünü açıklamaya çalışacağız. Şerhin şekil ve içerik yönünü açıklarken şarihin şerhe karşı olan tutumunu ifade edeceğiz. Dolayısıyla çalışmamızın konusu olan şerhin, şarih tarafından uygulanan şerh metodunu izah etmeye gayret edeceğiz. Bu bakımdan *Mesnevî* gibi oldukça hacimli bir eserin bugüne kadar yapılmış olan diğer *Mesnevî* şerhlerinden de genel olarak istifade etmeye dikkat ettik. Çalışmamızın genel anlamda amacı, "*Müntehabât-ı Mesnevî*" adlı eseri tanıtmak ve dikkat çeken şekil ve içerik özelliklerini ifade etmek olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlânâ, Mesnevî, Mehmet Şükrü Efendi, Müntehabât-ı Mesnevî, Şerh.

ES-SEYYİD AL-HAC MUHAMMAD SUKRI IBN AHMED ATÂ'S MUNTEHABAT-I MESNEVI

Abstract

Mesnevi, the world famous work of Mevlana Celeleddin-i Rumi, which has a very important and special place in Turkish literature, has been translated and commented in various languages, especially Turkish, many times as a verse and a subject. Nowadays these studies continue. The continuation of these studies led us to Mesnevi's window in every way to better conceptualization. This work, which is made of many commentaries in various volumes, also has the title of being a work that has been made a lot of commentaries in Turkish literature. Mesnevî is one of the works which directs both the literature and the society in terms of its content. In other words,

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ibrahimisbilir91@gmail.com

it is one of the most rare works that give information and educate. In this study, we will introduce Es-Sayyid al-Hac Muhammed Şükri Ibn Ahmed 'Ata's Mûntehabat-ı Mesnevi' which we are studying as Master's thesis. In our work, firstly we will try to explain the shape and content direction of commentator after we have given information about the comment. While explaining the shape and content direction of comments, we will express the position of commentator against comments. Therefore, we will try to explain commentary method applied by commentator which is the subject of our work about commentaries. In this way, we have been paying attention to take advantages of, like the Mesnevi, a volume of a work has been made generally available to other Mesnevi commentaries so far. The purpose of our work in general will be to introduce the work "Mûntehabât-ı Mesnevî" and to express the features of figure and content that draw attention.

Keywords: Mevlana. Mesnevi, Mehmet Şükrü Efendi, Mûntehabat-ı Mesnevi, Şerh.

Giriş

Mesnevî, Arapça “*s-n-y*” kökünden türemiş bir kelimedir. Arapça’da her beyti kendi içinde kafiyeli olarak ifade bulan Mesnevî, ilk defa terim olarak İran edebiyatında kullanılmış olduğuna yönelik bilgiler olmakla beraber, nazım şekli bakımından örneklerine Arap edebiyatında rastladığımız bir nazım şekli olarak Arap edebiyatında karşımıza çıkmaktadır.

Bir başka kaynak olarak da *Tahirü'l-Mevlevî*’de bu nazım şeklinin Acemlere Türklerden geçmiş olabileceğine dair bir görüş vardır. Bu görüşe sebep olarak da eski Türklerin saz eşliğinde okudukları “koşuk” dedikleri manzumelerin şekil bakımından Mesnevî ile benzerlik gösterilmesi ifade edilmiştir (Demirel, 2007a, s. 469).

Bir başka tanımında da "Ediplerin terimlerinde mesnevi, iki birlik gösteren, kafiye yönünden başka başka olan şiirlere denir." denilerek daha çok mesnevinin şekille ilgili özelliğine atıfta bulunulmuştur (Demirel, 2007a, s. 469). Hem şekil hem de içerik yönünden izahı mevcut olan Mesnevî, dünyadaki birçok kültürde üzerinde durulan eserlerin başında gelmektedir. Eser, içeriği bakımından genel anlamda insan ve insan eğitimi üzerine kurgulanmıştır. Temel noktası, insanın kendi farkındalığını ve bu sayede insanın tüm hakikatlerini kavramasıdır.

Bir başka ifadede ise Semih Ceyhan, Mesnevî’nin konusu hakkında şunları dile getirmiştir: "Mesnevî’nin konusu din ve dinin üç temel kaynağı olan amel (şeriat), hâl (tarikât) ve hakikatir. Hakikati elde etmek amel ve hâl gerektirdiği gibi, amel ve hâl de anlamını hakikatten alır ." (Demirel, 2007a, s. 472). Eserde dînî, tasavvufî ve ahlâkî konular işlenmiş, bilgilendirici ve eğitici bir yol takip edilmiştir. Mesnevî’de mânâ (bâtın) ve sûret (zâhir) unsurları ve bunların işlenişini önemli bir yer tutar. Mevlânâ, eserinde tasavvufî anlayış çerçevesinde aşk, insan-ı kâmil, kesret, vahdet, sabır, tevekkül, ilim, akıl, idrak, hicab, taklit gibi çeşitli konuların izahını yapar (Taştan, 2009, s. 2).

Bu sebepler vesilesiyle Mesnevî geçmişten günümüze kadar ilgi çeken ve merak uyandıran bir eser olmuştur. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin Mesnevî’si hem Türk edebiyatı hem de dünya edebiyatı açısından edebî eser olmanın ötesinde bir yere ve öneme sahiptir. Eser, kaynağını kutsal kitabımız olan Kur’an-ı Kerim ve hadislerden almaktadır. Bir anlamda, Kur’an-ı Kerim’in tefsiri gibi düşünülmüş ve dolayısıyla “*Mağz-ı Kur’ân*” olarak da adlandırılmıştır. Mevlânâ, “*Bizden sonra*

Mesnevî şeyhlik edecek ve arayanlara doğru yolu gösterecek, onları yönetecek ve onlara önderlik edecektir.”(Yeniterzi, 1997, s. 2). diyerek eseri bir mürşid olarak tayin etmiştir. Bütün Kur’ân’ı ezberlemiş Kur’ân hafızları olduğu gibi, Mesnevî hafızları da vardı (Top, 2001, s. 71). Bu anlamda ciddi bir araştırma alanını kapsayan Mesnevî, dinî, tarihî ve sosyo-kültürel açıdan geniş bir çerçevede ele alınmaktadır.

Mesnevî'nin birçok dilde şerhi mevcuttur ve dolayısıyla yine birçok kültürü ve medeniyeti etkilemiş olan eser, ifade ettiğimiz gibi farklı alanlardaki bilim insanları için de kaynak teşkil etmektedir.

Mesnevî gibi hacimli bir eserin tamamını şerh etmek her şarihe nasip olmamıştır. Fakat Mesnevî'nin bir kısmını veya Mesnevî'den yaptığı seçmeleri şerh eden birçok şarih bulunmaktadır (Özdemir, 2016, s. 461). Mesnevî üzerine yapılan şerhlerin kapsamlı bir biçimde bir araya getirildiği ve bu şerhlerin nüshalarını mümkün olduğunca temin ederek nüshalardan hareketle şerhlerin değerlendirildiği bir kaynak olarak Mehmet ÖZDEMİR'in “Mesnevî'nin Türkçe Şerhleri” isimli çalışmasını gösterebiliriz (Özdemir, 2016, s. 461-502).

Eser kaleme alındıktan sonra başta İslam dünyası olmak üzere oldukça büyük bir şöhret kazanmış, çeşitli dünya dillerine çevrilmiş ve bu eseri anlayabilmek için şerhler yazılmıştır. Mevlânâ ve Mesnevî'sinin şöhreti Doğu ve Batı dünyasına yayılarak çeşitli dillerde tercüme ve şerhlerini içeren çok sayıda makale ve kitap bölümleri ortaya koyulmuştur. Bununla birlikte bu çalışmaların sayısı arttıkça eser hakkında yeniden çalışma yapma ihtiyacı doğmaktadır.

Bu çalışmada ise tez konumuz olan, Es-Seyyid el-Hac Muhammed Şükri İbn Ahmed 'Ata tarafından yapılan “Muntehabât-ı Mesnevî” adlı şerh çalışmasını inceleyeceğiz. Çalışmamız ilk olarak yazar, Es-Seyyid el-Hac Muhammed Şükri İbn Ahmed 'Ata daha sonra , “Muntehabât-ı Mesnevî” ile yine eserin dikkat çeken şekil ve içerik yönleri, genel hatlarıyla şerh metodu hakkındaki bilgileri içerecektir.

1. Es-Seyyid el-Hac Muhammed Şükri İbn Ahmed 'Ata (ö. XIX. yüzyıl)

Sadık Albayrak'ın “Son Devir Osmanlı Ulemâsı” isimli eserinde yazar hakkında “Mehmet Şükrü Efendi (İstanbul)” şeklinde söz edilmektedir. Bunun sebebi ise aynı isimde olan diğer zâtları birbirinden ayırmaktır (Albayrak, 1981, s. 114).

Şeyhülislâm Mekkîzâde'nin arzuhalçisi es-Seyyid Ahmet Ataullah Efendi'nin oğlu olarak Recep ayının 1257 senesinde İstanbul'da Atik Ali Paşa Mahallesinde Nureddin Cerrahî Dergâhı yakınlarındaki evde doğmuştur. Dönemin önde gelen ilim adamlarından olan İsmail-i Gelenbevî'nin damadıdır (Demirel, 2007a, s. 495). Bu vesileyle Gelenbevî'lere yakınlığı oldukça fazladır (Albayrak, 1981, s. 114). Tarik-i ilmî defterlerinde “Ataullah Efendi” diye anılır.

Kur'an ve ilm-i hâl hıfzını bitirdikten sonra Saraçhane'deki rüştiyeye daha sonra da 1269 yılında Bâb Mahkemesine girmiştir. 1271 yılında İbtidâ-i Hariç Edirne müderrisliği reisliğine ulaşmıştır.

Babasının vefatı üzerine İstanbul'da ders vermeye devam eden Mehmet Şükrü Efendi, imtihanla Mekteb-i Nüvab'a girerek üçüncü vekil belgesini almıştır.

1302'de “Kaside-i Emalî” eseri üzerine “Keşfü'l-Mealî fi Şerhi'l-Emalî” adlı bir eseri basılmıştır. “Hızır Bey” in manzumesine Uryanîzâde'nin şerhini tercüme

etmiştir. “Asar-ı Nur” adlı 184 sayfalık bir eseri de vardır. Matbaa-yı Osmaniye’de 1329’da basılmıştır (Albayrak, 1981, s. 114). Mehmet Şükrü Efendi’nin çalışmamızın konusu olan “Müntehabât-ı Mesnevî” adlı eseri İstanbul’da 1328’de Şems Matbaasında basılmıştır ve bir nüshası Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi No.4661’de bulunmaktadır. Bu eserlerin dışında “*Tuhfetu’l-Fevâid Alâcevâhiri’l-Akâid*” adlı bir eseri daha vardır (Demirel, 2007a, s. 495).

Mehmet Şükrü Efendi, devlet kademelerinin çeşitli bölümlerinde uzun yıllar boyunca görevler almıştır. 1308’de İstanbul Kadılığı, 1311’de Anadolu Kazaskerliği yaparak yine bu yıllarda kendisine Mecidî nişanı verilmiştir. 1312 yılında kazaskerlikten ayrılmıştır. Kaynaklara göre 1314 (1914) tarihlerine kadar yaşamış olduğu ifade edilmektedir.

Bu bilgilerin yanı sıra Mehmet Şükrü Efendi’nin yaşamı hakkında yararlandığımız kaynakta “Dosya nu: 1157, sicil defteri, c.1, sh:183” şeklinde bir bilgi de verilmektedir (Albayrak, 1981, s. 115).

2. “Müntehabât-ı Mesnevî” Terimi

Müntehab kelimesi sözlüklerde, “seçilmiş” anlamına gelen ve Arapça çoğul eki ile “müntehabât” şeklini almış bir ifadedir. Bu kelime, genel olarak “seçme yazı ve şiirler, bunlardan meydana gelen seçmeler mecmuası, antoloji.” şeklinde izah edilmektedir.

Mesnevî’nin diğer Türkçe şerhlerinde olduğu gibi seçme beyitlerin şerhleri yapılarak beyitler izah edilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın şimdiki bölümünde ise eserin şekil, içerik hususiyetleri ve şerh metodundan bahsetmeye çalışacağız.

3. Es-Seyyid el-Hac Muhammed Şükrî İbn Ahmed 'Ata'nın Müntehabât-ı Mesnevî Adlı Eseri Hakkında Genel Bilgiler

Mesnevî’nin Farsça ve Türkçe birçok şerhi olduğunu önceki bölümlerde ifade ettik. Çalışmamıza konu olan Es-Seyyid el-Hac Mehmed Şükrü İbn es-Seyyid Ahmed Ata tarafından tercüme edilen ve Mesnevî’nin birinci cildinden müntehab, beyitlerin Türkçe mensur şerhini içeren *Müntahabât-ı Mesnevî* nin telif tarihi tespit edilememiştir.

Eser, Dibace kısmıyla başlamaktadır. Bu bölümde yazar, eseri oluşturmaya sebep olan durumu anlatmaktadır. Bu durum özetle şudur: Yazar, Bayezid Kütüphanesinde İbrahim Cevrî’nin yazma ve manzum Mesnevî şerhi olan “*Müntehab- ı Mesnevî*” adlı eserini görür ve bu eserden çok etkilenir. Bunun üzerine mensur bir “*Müntehab- ı Mesnevî*” yazarak hem yakınlarının bundan faydalanmasını, hem de Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin duasına nail olmak istemiştir. Ayrıca diğer Mesnevî şarihlerinin de ismini veren şarih, Cevrî’nin manzum müntehap şerhinin olduğunu, bir de mensur müntehap şerhin olması gerektiğini düşündüğü için “Müntehabât-ı Mesnevî” adını koyduğu eseri yazmaya karar verdiğini belirtir (Özdemir, 2016, s. 487).

Şerhi yapılan beyitler, Mesnevî’nin temelinde olan insan eğitimi üzerindeki konular ile insanın hakikate ulaşması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Diğer şerhlerde de olduğu gibi ayet ve hadis ile Arapça ve Farsça ibarelerden faydalanılmıştır. Çalışmamızın bu bölümünde ise eserin, genel hatlarıyla şekil ve içerik özellikleri izah edilirken Şarihin şerh metodu üzerinde de durulacaktır.

4. Muntehabât-ı Mesnevî Adlı Eserin Şekil ve İçerik Özellikleri

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Bel_Osm_K.06095 demirbaş numarasıyla Muhammed Şükri b. Ahmed Atâ adına kayıtlı olan Muntehabât-ı Mesnevî, Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden seçilmiş 231 beytin şerhidir. Muhammed Şükri, eserin mukaddimesinde Mesnevî'den seçtiği 270 beyti şerh ettiğini ifade etmiştir. Fakat yukarıda demirbaş numarası verilen ve 1328/ 1910 yılında Şems Matbaası tarafından basılan Muntehabât-ı Mesnevî'de 231 beytin şerhi mevcuttur (Özdemir, 2016, s. 487).

Mehmet Şükri Efendi, Muntehabât-ı Mesnevî adlı eserini elimizdeki matbu haliyle çalışmaktayız. Yaptığımız kütüphane taramalarında ise eserin yazma haline ulaşamadık. Eserin şekil ve içerik özellikleriyle şerh metodunu maddeler halinde şu şekilde ifade edebiliriz:

a) Şarih ve Çevresi:

Mehmet Şükri Efendi, eserine hamdele ve salvele ile başlar. Dîbâce bölümünde Mevlânâ ve Mesnevî'yi övdükten sonra İsmail Ankaravî, İsmail Hakkı Bursevî, İbrahim Gülşenî, Sarı Abdullah Efendi, Südü, Şem'î gibi diğer önemli Mesnevî şarihlerin adlarını sıralar. İlk olarak Mevlânâ'nın duasına nâil olma isteği bu eserin ortaya çıkmasına sebep olan başlıca ve özel bir motivasyon örneğidir. Önceki bölümde de ifade ettiğimiz gibi Cevrî'nin manzum muntehap bir şerhinin olduğunu, dolayısıyla bir de mensur muntehap şerhin olması gerektiğine karar vererek şerhine başlaması diğer bir çevre faktörüdür. Mehmet Şükri Efendi, gerek dönemin ileri gelen bir ailesine olan mensup oluşu gerekse meslekî olarak bulunduğu sosyal çevrenin de etkisi onu böyle bir eser yazmaya teşvik etmiştir. Sonuç itibarıyla tüm bu durumlar çevresinden şarihe ve sonra da esere yönelik bir süreç olarak eserin ortaya çıkmasında etken olduğunu belirtebiliriz.

b) Beyitlerin Tercüme ve Şerhi:

Şarih, diğer şarihlere göre "*Muntehabât-ı Mesnevî*" adlı eserinde, şerhini yaparken genel olarak uzunca açıklamalar yapmak yerine öncelikle beyitlerin ifade ettiği anlamı kısaca, anlaşılır bir şekilde açıklar. Daha sonra "*Yanı*" ifadesiyle ve çok uzatmadan vermeyi tercih etmiştir.

"**Mazmûn-ı Beyt:** Ehl-i ma'nâ ile hemnişin ol tâ ki hem 'atâ bulasın hem fetâ olasın. **Ya'nî** ehl-i hâl ü Erbâb-ı ma'nâ ve hakikatle hembezm ü hemnişin ol ki Cenâb-ı Vâhibü'l-'Atâyâdan hem 'atâ ve ihsân bulasın hem de fütüvvet şâhibi ve civânmerd olarak merd-i Hüdâ olasın. Bu beytde şâhib-i ehl-i ma'nâ Cenâb-ı Haqqdan neyl ü 'atâyâ ve fütüvvet ü sahvâvetle ittîşâfa vesîle olduğına işâret vardır filhâkika mazhar-ı tecelliyât-ı feyz-i Rabbânî olan erbâb-ı ma'rifet ve ehl-i ma'nâ ile hem meclis olmakla dünyevî ve uhrevî istifâde ve istifâza şübhesizdür ve insân ma'ârif ü hakâyıkdan ve emvâl ü erzâkdan na'il olduğu ni'am-ı İlâhiyeyi erbâb-ı istihkâk ve isti'dâddan ketm itmeyüp fütüvvet ve kerem itmelidür ki ahlâkullâh ile taḥalluk cümle-i cemîlesindendir." (Muntehabât-ı Mesnevî, s. 26).

"...mihr ü muḥabbetine gönül vir. **Ya'nî** mâsivâdan kalbi pāk ve muşaffâ olan..." (Muntehabât-ı Mesnevî, s. 27)

Diğer şarihlerin yaptığı gibi kelimelerin sözlük anlamları ile gramer özellikleri üzerinde durmayarak beyitlerin anlam dünyasını açıklamaya yönelik yorumlar yapmıştır (Özdemir, 2016, s. 487). Şarih, beyitleri açıklarken az sözle genel bir

çerçeve çizmek istemiştir ve şiir gibi az sözle çok şey anlatan bir belagat sanatı olma özelliğine atıfta bulunmuştur.

c) Müntehabât-ı Mesnevî'nin Hacmi ve Şerhi Yapılan Beyit Sayısı:

Eser, elimizdeki matbu metinden hareketle 146 sayfadan oluşmaktadır. Şarih, mukaddime bölümünde Mesnevî'den seçilmiş 270 beytin şerhini gerçekleştirdiğini ifade etmiştir fakat toplamda 231 beytin şerhi yapılmıştır.

d) "Bişnev" ve İfade Ettikleri:

Müntehabât-ı Mesnevî, Dîbâce bölümünden sonra besmele ve "Ezmesnevî-yi Şerîf" başlığı ile Farsça metin verilerek şerh yapılmaya başlanmaktadır. Şerhi yapılan ilk beyit ise "Evvelâ bişnev ki halk-ı muhtelif / Muhtelif cânend ezyâ tâ elif" tir (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 6). "Bişnev" yani "Dinle" ifadesi şarihin gerçekten de hakikatleri anlatacağına delalet olarak görülebilir.

"**Mazmûn-ı Beyt:** Ey t̄alib-i ma'rifet evvelâ *diñle* ki zâhirde halk-ı 'âlem muhtelifdür. Bir hâlde ki âhîr hurûf olan yâ harfinden ibtidâ-yı hurûf olan elif harfine kadar görünen ihtilâf-ı hurûf gibi halk muhtelif cânlardır. Ya'nî bütün harflerün şeklen ve mahrecen ve telaffuzen ve şavten ihtilâfı mişillü şahâ'if-i rub'-ı meskûnda bulunan halk-ı cihân dahı farklıdır ki yekdigerinün cismen ve rûhen ve lisânen ve şeklen 'aynı degildir." (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 6).

Yapılan diğer yorumlar ise "Bişnev" ifadesinin ilk harfinin besmele ile kurulan ilgisidir. Besmele ile başlanan dualar veyahut her türlü ameliye gibi Mesnevî'nin de yüceliğine vurgu yapılmak istenilmiştir.

e) Beytin Anlamı:

Şarih, eserinde ilk olarak şerh yapacağı Farsça metni, daha sonra da şerhin başına "ma'nâ-yı beyt, mazmûn-ı beyt, me'âl-i beyt, mefâd-ı beyt ve mefhûm-ı beyt" gibi ibareler koyarak şerhe geçmiştir. Diğer şarihlerde de bu gibi ibarelere rastlamak mümkündür.

"**Medlûl-ı Beyt** :Hurûf-ı muhtelifede şûr u şek vardır ki gerçi bir yüzden baştan nihâyete kadar birdür..." (Müntehabât-ı Mesnevî, s.7)

"**Mefâd-ı Beyt** : Eger düşmen saña şeker verirse o zehirdür bilesün eger ten ve bedene bir luğ iderse önine qahr bilesün..." (Müntehabât-ı Mesnevî, s.10)

"**Me'âl-i Beyt:** Ey şûretperest feylesof yûri ma'nâya çalış kulağ tut söz diñle zîrâ ki ma'nâ şûret teni üzerine perdür qanaddur..." (Müntehabât-ı Mesnevî, s.25)

Örneğin, Bursevî, beyitlerin anlamını verirken "man'â-yı beyt budur ki", "bu sûretde ma'nâ demek olur ki", "ma'nâ-yı dü-beyt budur ki" veya "ya'nî" gibi hazırlayıcı kalıplar kullanır (Avşar, 2007, s.59-77).

f) Şerh Edilen Beyitler Arasındaki Şekil Farklılıkları:

Şarih, sadece 43. sayfadaki 53. beytin şerhinde "ma'nâ-yı beyt, mazmûn-ı beyt, me'âl-i beyt, mefâd-ı beyt ve mefhûm-ı beyt, mahsul-ı beyt" gibi ibarelere yer vermemiştir. Sayfa 29'da bulunan 32. beyitten önce "Der-bahs-i kıyas-ı nefis" ifadesi bulunmaktadır. Mesnevî'den seçtiği beyitlerin hemen hepsini tek tek şerh eden şarih, sadece 104. ve 105. sayfalarda bulunan ikişer beyti birleştirerek şerh etmiştir.

Hata ve Savab:

Şarih, eserin sonunda Hata ve Savab cetveline yer vermiştir. Bu cetvelde toplamda on yedi(17) kelimenin hangi sayfalarda yanlış yazıldığı belirtilerek doğru şekilleri gösterilmiştir.

g) Harf Açıklama:

Eserin sadece ilk iki beytinde harflerden bahsedilmiştir.

“...Bir hâlde ki âhir hürûf olan yâ harfinden ibtidâ-yı hürûf olan elif harfine kadar görünen ihtilâf-ı hürûf gibi halk muhtelif cânlardur. **Ya'nî** bütün harflerüñ şeklen ve mahrecen ve telaffuzen ve şavten ihtilâfı mişillü şahâ'if-i rub'-ı meskûnda bulunan halk-ı cihân dahı farklıdır ki yekdigerinüñ cismen ve rûhen ve lisânen ve şeklen 'aynı degildir.” (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 6).

“Hürûf-ı muhtelifede şür u şek vardır ki gerçi bir yüzden baştan nihâyete kadar birdür. **Ya'nî** ba'zı hürûf şekl ü şadâ ve mahrec ve mevki' cihetiyle...” (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 7).

Harflerin farklılıkları ile insanlar arasındaki farklılıklar arasında bir ilgi kurulmuştur. Yapılan açıklamalar kısa olsalar da üzerinde durulan meseleyi etraflıca izah etmiştir.

h) Referanslar, Dayanaklar:

Mehmet Şükrü Efendi, şerh yapılan beyitte ele alınan konuyu belli bir temele oturtmak, onları desteklemek onlara görüş getirmek amacıyla Ayet, Hadis ve yer yer başka şiiirlerden de yararlanmış. Genel olarak alıntılacağı ayet veya hadisin Arapçasını vermeyip mealen iktibas yoluna gitmiştir (Özdemir, 2016, s. 487). Bununla birlikte Peygamber kıssalarından da yararlanan şarih, menkıbe ve rivayetlere de başvurmuştur.

“İlm hâtem-i mülk-i Süleymânîdür. Cümle 'âlem şüret ü 'ilm cândur. **Ya'nî** meşhûr-ı âfâk olan mühr-i Süleymânî'nüñ hükm ü kuvveti ve nüfûz u şöhreti gibi 'ilm dahı bu 'âlem-i şüretîñ rûhı olub icrâ-yı ahkâm ider tenvîr-i uqûla hâlikini ma'rifete ve 'ümrân u nizâm-ı 'âleme ve menâfi'-i 'âmmeye sebep-i müsta'kildür.” (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 4).

“...Kur'an-ı 'azîmü's-şânüñ bildürdüğüne istihsâl-i 'ilm bu dünyânüñ hâdis ü mütegayyir olduğunu ve arz u semâda bedâiyi'-i kudret-i ilâhîyeye nazar idüp vücûd ve vâcibü'l-vücûd hakkında delâ'il-i 'akliye ve şer'iyesini tefekkür eylemek huşûşları beyân olunur...” (Müntehabât-ı Mesnevî, s. 4).

5. Sonuç

Bu çalışmada *Müntehabât-ı Mesnevî* adlı eser tanıtılmaya gayret edildi. Dolayısıyla eserin derinliklerine inmeden, eserin genel özellikleri hakkında bilgi verme amaçlandı. Bu amaç doğrultusunda şarih, eserin şekil ve içerik özellikleri ile eserde kullanılan şerh metodu hakkında bir fikir oluşturulmaya çalışıldı. Konuyla ilgili yapılmış olan diğer çalışmalardan da mümkün olduğunca istifade edilmiştir. Yüksek Lisans tezi olarak çalıştığımız bu eserin ortaya çıkışı ve hangi özellikleri olduğunu saptamaya çalışırken de yer yer yapılmış olan diğer şerhlerden farklı noktaları üzerinde duruldu. Şarihin Mesnevî'den seçtiği beyitleri şerh etme şeklini ve eserdeki tavrı ortaya koymaya çabalandı. Sonuç itibarıyla eser hakkında genel bir çerçeve gösterilmeye çalışıldı.

Mevlânâ'nın Mesnevî'si kişide her okunduğunda yeni ve doğru anlamların çıkacağı bir hazine kaynağıdır. Bu vesileyle makalemize konu olan bu eserin daha detaylı ve sistematik bir biçimde tez çalışmamızda izahını yapmış olacağımızı ifade ederiz.

Kaynakça

Albayrak, Sadık (1981) “*Son Devir Osmanlı Ulemâsı*”, Millî Gazete Yayınları, Cild 4-5, İstanbul.

- Avşar, Ziya (2007); “*Rûhu’l-Mesnevî’de Mesnevî’nin İlk 18 Beytinin Şerh Yöntemi*”, Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/ 3, Summer, Doi Number: 10.7827/TurkishStudies.114, s. 59-72.
- Bediüzzaman Fırûzanfer (2004), “*Mevlana Celâleddin*”, çev. F. Nafiz Uzluk, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul.
- Ceyhan, Semih (2004), “*Mesnevî*”, DİA, c. XXIX, , s.325-334.
- Demirel, Şener (2007); “*Mevlânâ’nın Mesnevî’sinin Türkçe Şerhleri Üzerine Bir Literatür Çalışması*”, TALİD (Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi), Eski Türk Edebiyatı Özel Sayısı, Cilt 5, Sayı, 10, GÜZ, s. 469-504.
- Devellioğlu, Ferit (1999); “*Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*”, 29. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Elhâc Muhammed Şükrü İbn Esseyid Ahmed ‘Atâ; “*Müntehabât-ı Mesnevî*”, <http://ktp.isam.org.tr/risaleosm/liste.php?-skip=2100&-max=10>
- Güleç, İsmail (2006); “*Mevlana’nın Mesnevî’sinin Tamamına Yapılan Türkçe Şerhler*”, İlmî Araştırmalar Dil ve Edebiyat İncelemeleri, 22 Güz, s.135–154.
- Kürkçüoğlu, Kemal Edip (1973), “*Tahirü’l-Mevlevî, Edebiyat Lügati*”, İstanbul.
- Özdemir, Mehmet (2014); “*İsmâîl Rüsûhî-yi Ankaravî Şerh-i Mesnevî (Mecmû’atü’l-Letâyif ve Matmûratü’l-Ma’ârif) (IV. Cilt) (İnceleme-Metin-Sözlük) (Doktora Tezi)*”, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat 2013.
- Özdemir, Mehmet (2016); “*Mesnevî’nin Türkçe Şerhleri*”, Turkish Studies/ Türkoloji Araştırmaları, Volume 11/20, Fall, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.10093>, s.461-502.
- Özdemir, Mehmet(2016); “*Dervîş Muhammed Şifâyî Mesnevî Şerhi Eş-şerhu’l-Kitâbi’l-Mesneviyyi’l-Ma’neviyyi’l-Muhtasar*”, 1. Baskı, Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Şemsettin Sami (1999), “*Kâmûs-ı Türkî*”, 14. Baskı, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Taştan, Erdoğan (2009); “*İsmâîl Rüsûhî Ankaravî’nin Mesnevî Şerhi (Mecmû’atü’l-Letâ’if ve Matmûratü’l-Ma’ârif) I. Cilt Çeviriyazı-İnceleme, (Basılmamış Doktora Tezi)*”, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Temizel, Ali (2009); “*Mevlâna Çevresindekiler, Mevlevîlik ve Eserleriyle İlgili Eski Harfli Türkçe Eserler*”, 1.Baskı, S.Ü. Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Konya.
- Top, H. Hüseyin (2001), “*Mevlevî Usul ve Adabı*”, Ötüken, İstanbul.
- Top, H. Hüseyin (2011); “*Mesnevî-yi Ma’nevî Şerhi*”, C. 1-9, Rûmî Yayınları, Konya.
- Yeniterzi, Emine (1997), “*Mevlânâ Celaleddin Rûmî*”, TDV, Ankara.